

Kohtuasi C-229/19**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

14. märts 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Gerechtshof te Amsterdam (Amsterdami apellatsioonikohus, Madalmaad)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

5. märts 2019

Apellatsioonkaebuse esitaja:

Dexia Nederland BV

Vastustaja apellatsioonimenetluses:

XXX

Põhikohtuasja ese

Põhikohtuasi puudutab kahte nn „aktsialiisingulepingut“ (edaspidi ka „liisingulepingud“), mis sõlmiti XXX, tarbija, ja Dexia Nederland BV (edaspidi „Dexia“) eelkäija, panga, vahel. Seejuures vaieldakse selle üle, millist summat saab Dexia pärast liisingulepingute ennetähtaegset lõpetamist nõuda. Konkreetselt seisneb asi selles, kas Dexia saab liisingulepingu eritingimuste alusel nõuda peale tasumata summa viivitusintressi maksmist, mis arvutatakse nendes eritingimustes ette nähtud protsendimäära alusel.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik olukord

Käesolev ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus puudutab tarbijalepingute ebaõiglaste tingimuste kohaldamatuks tunnistamist. Eelkõige on küsimuses selles, mis tuleb võtta nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) kriteeriumide kohase hindamise aluseks.

Eelotsuse küsimus

Kas direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et tingimust tuleb lugeda selles direktiivis ette nähtud kriteeriumide aspektist juba siis ebaõiglaseks, kui kõiki lepingu sõlmimisega kaasnevaid asjaolusid arvesse võtval hindamisel selgub, et see tingimus võib kaasa tuua olulise tasakaalustamatuse sõltuvalt asjaoludest, mis võivad lepingu kehtivuse ajal ilmned eelkõige seetõttu, et tingimus näeb võimaliku eelisenä, mis tekib müüjal või teenuste osutajal lepingu ennetähtaegsel lõpetamisel, eelnevalt ette teatud protsendimäära järelejäänud liisingusummast, kaldudes kõrvale kohaldatavatest liikmesriigi õigusnormidest, mille kohaselt ei määrata seda eelist kindlaks eelnevalt, vaid see tuleb kindlaks määrata lepingu lõpetamisega kaasnevate asjaolude, eelkõige intressimäära alusel, mida enneaegselt saadud summa lepingu ülejäänud kehtivuse ajaks investeerimise korral võib teenida?

Viidatud liidu õigusnormid

Direktiivi 93/13/EMÜ artiklid 3 ja 4

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Tsiviilseadustiku (Burgerlijk Wetboek; edaspidi „BW“) artiklid 6:265, 6:271 ja 6:277, BW artikkel 7A:1576e vanas redaktsioonis

Asjaolude ja põhikohtuasja lühikirjeldus

Põhikohtuasi puudutab nn „aktsialiisingulepinguid“, mida pakkusid üheksakümnendate aastate lõpus suures mahus Madalmaade pangad. Nende aktsialiisingulepingute korral sõlmib tarbija pangaga laenulepingu, järgnevalt kasutavad viimased seda rahasummat väärtpaberite omandamiseks tarbija jaoks. Lepingu eesmärk seisneb selles, et lepingu kehtivuse lõppemisel aktsiad ära müüa ja laen saadud tuluga tasuda. Järgnevalt jääb tarbijale, vastavalt aktsiate asjaomasele kursile, tulu või laenu jääk.

XXX sõlmis 1999. aastal Dexia eelkäijaga kaks sellist lepingut. Nende konkreetsete liisingulepingute korral ei toimunud laenu põhisumma tagasimaksmist, välja arvatud esimene väike tagasimakse osa. Tehti aga igakuiseid intressimakseid. Käesoleval juhul ei järginud XXX siiski maksekohustusi ning Dexia lõpetas pärast seda, kui ta oli nõudnud XXX-ilt maksete tegemist ja esitanud maksenõude, 6. juunil 2005 ennetähtaegselt liisingulepingud. Ta märkis XXXi arvele negatiivse saldo summas 14 457,35 eurot ühe lepingu kohta.

Esimese astme kohtus taotles XXX tuvastamist, et liisingulepinguid tuleb pidada tühiseks või teise võimalusena lõpetatuks, või tuvastamist, et Dexia tegutses tema

suhtes õigusvastaselt. XXX nõuab nende summade tagasimaksmist, mille ta on liisingulepingute alusel Dexiale maksnud, vajaduse korral kahjuhüvitisena, koos intressiga. Dexia esitas vastuhagi, milles ta nõuab, et XXX-lt mõistetakse välja veel maksmata summa.

Kantonikohus (üksikkohtunik piirkondlikus kohtus) mõistis Dexialt 19. novembri 2008. aasta otsusega XXXi kasukas välja kahjuhüvitise 2507,69 eurot koos seadusest tuleneva intressiga ühe liisingulepingu kohta. Dexia vastuhagi jättis ta rahuldamata. Dexia esitas 15. detsembril 2008. aastal selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse ja nõuab XXXi hagi rahuldamata jätmist ja oma nõude rahuldamist. XXX nõuab omalt poolt suuremat kahjuhüvitist.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 1 Lõpparvete koostamisel mõlema liisingulepingu kohta kohaldas Dexia liisingulepingutele kohaldatava „Aktsiialisingu eritingimuste“ (edaspidi „eritingimused“) artikleid 6 ja 15. Eritingimuste artikkel 6 annab Dexiale õiguse lõpetada liisinguleping ennetähtaegselt, kui liisinguvõtja ei tee korrapäraseid makseid. Selle tingimuse alusel muutub liisingusumma veel tasumata osa, mis koosneb laenu põhiosast ja järelejäänud igakuisest intressist, koheselt täies mahus sissenõutavaks. Liisingusumma veel tasumata osa vähendatakse seejuures vastavalt eritingimuste artiklile 15 kooskõlas BW vana redaktsiooni artikli 7A:1576e lõikega 2 sel viisil, et liisingusumma sellele osale kohaldatakse mahaarvamist 5% aasta kohta. Ajavahemik, mis seejuures aluseks võetakse, vastab liisingulepingu ülejäänud kehtivusajale.
- 2 Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade kõrgeim üldkohus, edaspidi „Hoge Raad“) jõudis 21. aprilli 2017. aasta eelotsuses (ECLI:NL:HR:2017:773) järeldusele, et eritingimuste artiklit 6 tuleb pidada ebaõiglaseks lepingutingimuseks direktiivi 93/13 tähenduses. Ta pidas seejuures silmas, et eelis, mis Dexiale seetõttu tekib, et ta saab pärast liisingulepingu lõpetamist järelejäänud liisingusumma, on eelnevalt kindlaks määratud mahaarvamisega 5% aasta kohta. Hoge Raad otsustas, et Dexia saab sellega ebaproportsionaalselt suure kahjuhüvitise. Dexia eelis võib vastavalt asjaomase intressi suurusele ja ajahetkele, mil lepingu lõpetamine või ülesütlemine toimub, väga suur olla. Mahaarvamine 5% aasta kohta kompenseerib ainult väga väikese osa Dexia eelisest. Kui see eelis on suurem kui summa, mis vastab sellele protsendimäärale, siis ei arvata vahet maha hüvitisest, mille saab Dexia. Tingimuse ebaõigluse osas ei muuda midagi ka see, Dexia eelis võib ülesütlemise tõttu olla vastavalt konkreetse juhtumi asjaoludele väga väike või olematu. Hindamisel tuleb tugineda tingimuse tagajärgedele tarbijale ja tema õigusliku seisundi kahjustamisele selle tingimuse tõttu lepingu sõlmimise aja seisuga.

Eelotsuse põhjenduse lühikirjeldus

- 3 Hoge Raadi sõnastatud põhieelduste tagajärg võib olla see, et kohus peab eritingimuste seotud artiklid 6 ja 15 kvalifitseerima ka sel juhul ebaõiglaseks ja tühiseks tunnistama, kui nende kohaldamisel ei teki tarbijale ebasoodsat olukorda. Vastavalt Hoge Raadi seisukohale tulenevad tühiseks tunnistamise tagajärjed liikmesriigi täiendavast õigusest. Liikmesriigi täiendava õiguse kohaldamine tähendaks, et Dexial oleks BW artikli 6:265 kohaselt võimalus liisingulepingud üles öelda juhul, kui ostja ei tee korrapäraseid makseid. Vastavalt BW artiklitele 6:271 ja 6:277 oleks selle tagajärjeks, et Dexial oleks pärast tasaarvestamist aktsiatest saadud tuluga õigus nõuda laenu põhisummat ja kahjuhüvitist veel tasumata intressimaksete suuruses summas. BW artiklist 6:277 lähtudes võib kohus Dexial lepingu ülesütlemise tagajärjel tekkinud kahju kindlakstegemisel teha mahaarvamise, et kompenseerida intressieelis, mille Dexia saab lepingu ülesütlemise hetkel. Madalama intressimäära korral võib see viia mahaarvamiseni, mis on väiksem kui mahaarvamine 5% aasta kohta, mille saab vastavalt eritingimuste artiklile 15 lepingu ülejäänud kestuse ajal veel tasumata laenumakse summa suhtes ette näha. Eritingimuste tühiseks tunnistamine viiks sel juhul seega tarbijale ebasoodsama olukorrani.
- 4 Gerechthof (apellatsioonikohus) mõistab eritingimuste artikleid 6 ja 15 koostoimes võetuna nii, et need reguleerivad lepinguliselt, milliseid summasid saab Dexia liisingulepingu ennetähtaegsel lõpetamisel nõuda. Neid seotud tingimusi tuleb kõiki lepingu sõlmimisega kaasnevaid asjaolusid arvestades hinnata direktiivi 93/13 alusel (direktiivi 93/13 artikkel 4). Selleks, et selgitada, kas lepingutingimus kutsub esile lepingupoolte lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste „olulise tasakaalustamatuse”, mis kahjustab tarbijat, tuleb pooltevahelise vastava kokkuleppe puudumisel eelkõige arvesse võtta liikmesriigi õiguse kohaldatavaid sätteid. Sellise võrdleva analüüsi abil saab liikmesriigi kohus hinnata, kas – ja vajadusel mil määral – seab leping tarbija ebasoodsamasse olukorda võrreldes sellega, mis on ette nähtud kehtivas liikmesriigi õiguses (Euroopa Kohtu 14. märtsi 2013. aasta otsus Aziz, ECLI:EU:C:2013:164, punkt 68).
- 5 Eritingimuste artiklitega 6 ja 15, milles nähakse ette Dexiale tekkiv intressieelis summas, mis moodustab 5% laenu tasumata põhiosast ja järelejäänud tasumata intressimaksetest aasta kohta, on Dexia liikmesriigi õigusest kõrvale kaldunud (BW artikkel 6:277); selles ei määrata arvesse võetavat intressieelist kahju arvutamise raames eelnevalt kindlaks teatud protsendimääraga ülejäänud liisingusummast. Eelise kindlaksmääramine 5 protsendile ülejäänud liisingusummast põhjustab seda, et tingimused *võivad* kaasa tuua olulise tasakaalustamatuse võimaluse direktiivi 93/13 artikli 3 tähenduses, mis ilmneb olenevalt asjaoludest, mis saabuvad pärast lepingu sõlmimist, eelkõige asjakohasest intressimäärast lepingu ülesütlemise ajal. Pelgalt võimalus, et tingimus mõjutab tarbija õiguslikku seisundit juhul, kui lepingu kehtivuse ajal ilmnevad teatud asjaolud, eriti seoses intressimääraga, ei ole üldiselt siiski piisav, et saaks jõuda järeldusele, et tegemist on ebaõiglase lepingutingimusega.

- 6 Direktiivi 93/13 alusel toimuval hindamisel tuleb Gerechthofil (apellatsioonikohus) lähtuda sellest, et aktsialiisinguleping on kestev võlasuhe. Seda silmas pidades ei ole Gerechthofi arvates eritingimuste artiklite 6 ja 15 kooskõla hindamisel direktiivi 93/13 kriteeriumidega intressimäär lepingu sõlmise hetkel otsustava tähtsusega. Hinnata tuleb seda, kas kõiki lepingu sõlmimise ajal juba teadaolevaid asjaolusid arvestades on Dexiale võimaliku eelise andmine ebaõiglane. Vastata tuleb küsimusele, kas saab eeldada, et keskmiselt informeeritud ning piisavalt tähelepanelik ja arukas keskmine tarbija oleks individuaalsete läbirääkimiste raames sellega nõus, et lepingu ennetähtaegsel lõpetamisel ebakorrapäraste maksete tõttu antakse Dexia eelis erinevalt seaduses sätestatud kindlaks eritingimuste artiklite 6 ja 5 alusel. Seejuures tuleb arvesse võtta kaupleja ja teenuse osutaja ekspertiisi ja erialaseid teadmisi seoses intressi võimaliku muutumisega ning asjaolu, et BW artiklis 6:277 sätestatud õigusnormi kohaldamisel ei ole tasaarvestamisele kuuluv eelis kahjuhüvitise suuruse kindlakstegemisel kindlaks määratud (vt Euroopa Kohtu 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Aziz, ECLI:EU:C:2013:164, punktid 68 ja 69; ja Euroopa Kohtu 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc, ECLI:EU:C:2017:703, punktid 57 ja 58).
- 7 Euroopa Kohtu 7. augusti 2018. aasta otsusest Banco Santander (ECLI:EU:C:2018:643), tuleneb, et liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt tuleb tingimuste ebaõiglase laadi ja ebaõiglusega seotud tagajärgede kindlaksmääramise hindamisel kaasata teatud kriteeriume, mis on kooskõlas direktiiviga 93/13. Selle kohta märkis Euroopa Kohus, et selline kohtupraktika vastab direktiiviga 93/13 järgitava tarbijakaitse eesmärgile. Eespool osundatud Hoge Raadi eelotsusetaotlus erineb sellest kohtupraktikast, sest selles ei sõnastata kindlaid kriteeriume, mille alusel peavad alama astme kohtud hindama lepingutingimuste ebaõiglust. See otsus läheb pigem selles suunas, et alama astme kohtutel tuleb eritingimuste artiklit 6 pidada alati ebaõiglaseks, seda juba seetõttu, et sellel tingimusel võivad alati olla kahjulikud tagajärjed tarbijale, kui lepingu kehtivuse ajal ilmnevad teatud tingimused.
- 8 Eritingimuste artiklid 6 ja 15 on paljude Dexia poolt sõlmitud aktsialiisingulepingute osa. Gerechthofi ja teiste Madalmaade kohtute menetluses on palju kohtuasju, mille esemeks on neid tingimusi sisaldavad mitmesugused aktsialiisingud, millel on erinevad lepingute kehtivuse ja nende lõpetamise ajad. Arvestades kahtlusi, missugust kriteeriumi tuleb kohaldada direktiivi 93/13 alusel toimuva hindamise raames – küsimus, mis on tähtis paljudes sarnastes kohtuasjades –, esitab Gerechthof eespool sõnastatud eelotsuse küsimuse.